

A városi vízesések, szökőkutak ráadásul megmozgatják a levegőt, szellőket indítanak útjukra. A víz körül frissebb, dúsabb, tisztább lesz a levegő. A szökőkutak szétszpriccelő cseppei hűsítik a levegőt, a szétrebbenő víztöredékek frissítik a kutakat körülülő bőrét, játékok csitítják az idegeket, zsongít, simogat. A víz felszínéről visszaverődő sugarak hatására a napozók jobban barnulnak. A medencék és kutak parkok és terek fókuszpontjaként maguk köré gyűjtik a pihenésre vágyókat.

A víz akkor is lehet drámai, amikor láthatatlan. F. L. Wright a „Vízésés-házat” (Kaufmann Residence) úgy tervezte meg, hogy a ház alá került zuhatagot belülről ne lehessen látni, csak hallani. Csobogása a ház minden pontján jelen van. Csobogó hangja kellemes, miközben látvány nélküli hangja izgatóbb. Wright zsenialitása éppen abban volt, hogy el merte rejteni a szemnek szép vízesést, és annak látványa helyett hangjára építette a hatást.

A víztől valami olyasmit vár a városi ember, amit az idők során elvesztett, a kőrengeten belül a természet egy darabját akarja viszontlátni és hallani. A rohanó, lüktető idegzetű metropolisokban a nyugalom pontjait akarja megteremteni, a zsvaj közepete a csend szigeteit. Az általa produkált zajt szeretné a természet visszacsalogatásával csökkenteni, semlegesíteni vagy helyettesíteni. A víz szerepe olyan kis csendszigetek létrehozása lenne, ahol a zaj folyamata megszakad. Csend kell ahhoz, hogy újra hallani lehessen az ember számára kedvező hangokat, a kiszorított természet hangjait. A víz erre is lehet felelet.

Ülkei Zoltán

MESÉK A VÖLGY FELETT

Öt-hatéves-forma lehettem, amikor meggyőződésemmé vált, hogy a felhők a kéményfüstből keletkeznek. A füst felgomolyog, s ott felhővé áll össze. Elgondolásomba azonban mindaddig vegyült egy arasznyi kétség, amíg saját szememmel nem láttam a dolgot. November volt. Egy horgas kémény (talán valami gyáré lehetett) vaskosan ontotta a szürkeséget, s annak folytatásaként az égbolton ott terjengett a szürke felhő. Némán bólintottam: ez az. Elégtétellel töltött el, hogy az elméletemet igazolva látom. (Nem ütött szeget a fejembe, hogy miképp lehetnek felhők nyáron is, amikor nemigen szoktak fűteni. Talán, mert a hegy túloldalán, amerre a távolsági buszok jártak, a Borsodi Vegyi Kombinát kéménye szakadatlanul ontotta a sárga bűdösséget – ezt a széljárás tíz esztendő alatt mindössze kétszer sodorta be a városba, merő köhögési rohammá változtatva a roncsolt testű Kazincbarcikát. Az a tény sem keltette fel a gyanúmat, hogy sárga felhőt jóformán sohasem látni az égen. Kezdő teoretikus voltam.)

Nagyjából ugyanekkor ismerkedtem meg a lecsavarható fejű kaucsukbabákkal. Hittem (mint a legtöbb gyerek), hogy az ember belül hasonlóképpen üreges. Mindazonáltal látni szerettem volna a tényeket. Napokon át forgattam a szemem, hogy valamiképp be tudjak tekinteni a testem belsejébe. Nem sikerült. Később azzal nyugtattam magam, hogy odabent bizonyára sötét van, s amúgy sem látnék semmit. Még később kitaláltam, hogy ha tágra nyitom a számat, akkor a résen át mégiscsak beszűrődhet annyi fény, ami mellett már el lehet kezdeni a vizsgáldást. Ez írá-

nyú próbálkozásaim sem jártak sikerrel, s utóbb (hogyan is fogalmazott egy tanítványom?) „elfelejtődött a dolog”.

Az alábbi történetek elméletekről szólnak. Forrásuk az a meggyőződés, hogy az elfelejtett eszmék nem tűnnek el a semmiben: az a hajdani gyerek, aki voltunk – amikor a gondolkodás még létkérdés volt, s nem a külsőleges haszon kedvéért úztük, hanem magukért a gondolatokért –, tovább él velünk. Van, aki hurcolja magával, van, aki együtt sétál vele, de nincs senki, aki elpusztíthatná anélkül, hogy maga el ne pusztulna.

A titkok titka

A Zenetudó Manó épp ott üldögélt a szomorúeperfa alatt, s kedvenc foglalatosságainak egyikével, a töprengéssel vagy a tünődéssel volt épp elfoglalva, amikor meglátta, hogy a szomszéd domboldalon, a csüngő gallyú almafa alatt nagyban vitatkozik egymással a Medve meg a Fóka. Kíváncsi természet lévén, átbaktatott kurta lábán a szomszédos domboldalra, ahol is nagy lelkesedéssel üdvözölték:

– Ó, bölcs Zenetudó Manó, de jó, hogy erre jársz! Te talán el tudod dönteni a kérdést, amin már régóta gyürkőzünk, de csak nem jutunk dűlőre vele. Arra próbálunk rájönni ugyanis, hogy hogyan készül a fürdőkád.

– Hm – mondta a Zenetudó Manó, lehuppanva a csüngő gallyú almafa alá, s beleért lángvörös szakállába. – Rá lehet talán jönni a nyitjára, csak ahhoz előbb azt kellene tudnunk, miként jön létre a meggy.

– Megmondom én azt neked – derült fel a Medve arca. – A meggy úgy jön létre, hogy hatalmas, hosszú vagonokban meggyes pitét hoznak be az országba, és a megfelelő üzemekben lehámozzák róla a pitét; ily módon tiszta alakjában állítják elő a meggyet. Így jön létre tehát a meggy! – vágta ki a Medve elégedetten.

– Mintha egy lépéssel közelebb kerültünk volna a megoldáshoz – morfondírozott a Zenetudó Manó. – Most már csupán azt kellene kideríteni, hogy hogyan keletkezett a gordonka.

– Tudom én azt! – szólt öntudatosan a Fóka –, s engedelmetekkel, egy röpke elmélet formájában fogom ezt előadni. – Majd, minthogy a többiek kérdően bámultak rá, folytatta: – Elméletünk egy kézenfekvő alapfeltevésből indul ki, mely a következőképpen hangzik:

Gordonka nem létezett mindíg.

Vonjuk le a következtetést! Azt az időszakot, amiben most élünk, s amelyben gordonka van, egy végtelenül hosszú időszak előzte meg, amelyben gordonka nem volt, s amelyet a továbbiakban „Gordonka Nélküli Időszak”-nak fogunk nevezni. Határozzunk meg mármost egy fogalmat!

Def. *Első Gordonkakészítőnek* nevezzük azt a valakit, aki első ízben hozott létre gordonkát.

Most pedig tételezzük fel, csupán az érv kedvéért, hogy gordonkák már az Első Gordonkakészítő működését megelőzően is voltak a világon. Ez, ugye, ellentmondáshoz vezet, hiszen ez esetben az Első Gordonkakészítő nem az *első* lett volna, aki gordonkát hozott létre. Ezt a feltevést tehát el kell vetnünk.

Tegyük fel most pedig, az ellenkező oldalról haladva, hogy gordonkák csak az Első Gordonkakészítő működését *követően* jelentek meg. Ez is ellentmondáshoz vezet, hiszen ekkor az Első Gordonkakészítő egyáltalán nem lehetett volna *gordonkakészítő*. Ezt a lehetőséget is ki kell zárunk tehát. Nem marad más hátra, mint hogy a gordonkák keletkezése történetesen éppen az Első Gordonkakészítő működésének időszakára tehető.

Foglaljuk mármost össze eddigi okoskodásunk eredményeit: a Gordonka Nélküli Időszak egyhangúságának az Első Gordonkakészítő vetett véget, aki azáltal, hogy létrehozta az első gordonkát, átvezetett minket abba a következő korszakba, amelyben ma is élünk. Így keletkezett tehát a gordonka – fejezte be előadását a Fóka.

– Nagyszerű! – kiáltott lelkesülten a Zenetudó Manó. – Ezt el kell mondanom a többieknek is ott lenn a faluban!

S felpattanván, már iramlott is a domboldalon a völgy felé, csak úgy porzott utána a földút.

– Nahát... – nézett össze csalódottan a Medve és a Fóka – elfelejtette megmondani, hogyan készül a fürdőkád.

Válasz a Találmányi Hivataltól

Egy reggel, amikor a Zenetudó Manó épp a szomorúeperfa alatt merengett, egyszerre arra lett figyelmes, hogy a szemközti domboldalon a csüngő gallyú almafa alatt a Medve igen komoran, sőt dacosan, durcásan és morcosan üldögél, mancsában valami papírlappal. A Fóka zavartan kerülgeti, s időnként diszkréten köhint egyet-egyet, amíg a reggeli rántottát süti. Láthatólag nem akar a terhére lenni. A Zenetudó Manó, hogy a reggelihez frissítő is kerüljön, a hóna alá csapott három pohár eperturmixot, s átgyalogolt a szemközti domboldalra.

– Megjött a válasz a Találmányi Hivataltól – bökte ki elkeseredetten a Medve. – Komolytalannak ítélték a találmányomat, és nem hajlandók vele foglalkozni.

– Miért, mit találtál fel?

– Továbbfejlesztettem a focilabdát.

– ?

– A játékosok már évek óta csak téblábolnak a pályán. Betegre untam magam, valahányszor kimentem egy meccsre. Ráadásul a gyalázatos eredményeket mindig azzal indokolták, hogy a szerencse forgandó, a labda kerek. Na, gondoltam, ezen éppenséggel lehet segíteni. És feltaláltam a kocka alakú focilabdát.

– És mi előnye volna egy kocka alakú labdának?

– Például meg lehet szerezni az oldalait. Ami azt illeti, az én változatomban nem számjegyek szerepeltek, hanem megfelelő számú pöttyök egytől hatig... de ez csupán formai kérdés. A lényeg: ha a közönség unja már, hogy a játékosok gyatrán, töppedten, punnyadtan és tottyadtan fociznak, akkor fogadásokat köthetnek, hogy a labda legközelebb melyik oldalára fog esni.

– Egy kocka alakú labda aligha gurul valami jól. És kapura rúgni sem lehet könnyű.

– Csakugyan. Egyszerűbb dolog egy vödörben megrázni, és elgurítani. Így ráadásul egynél több focilabdával is játszani lehet, és fogadások köthetők a kidobott számok összegére vagy különbségére vagy valami másra. Ezek a lehetőségek is szerepeltek a találmány leírásában.

- És a Találmányi Hivatalban rá se bagóztak az elképzeléseidre?
- Rá se.
- Nekem is volt annak idején egy találmányom – nézett a távolba a Zenetudó Manó.
- Mesélj! – vetette bele magát a beszélgetésbe a Főka is, s a reggelihez három cipót vett elő.
- Én a dudát fejlesztettem tovább.
- A hangszert?
- Igen, a hangszert, mi más?! Szóval, a dudának a legegyszerűbb esetben két sípja van. Az egyiket játszik az ember, a másik pedig egyetlen hangot megszólaltatva állandó kíséretet ad a dallam mellé.
- Na és?
- Más dudáknak két kísérő sípjuk van. Ezek egy kvint hangközt formáznak, s ezáltal akkordszerű kíséretet nyújtanak. Innen a jellegzetes dudaalap: egy monoton, de karakteres kvinthangzás makacsul kitart a melódia háttérében.
- Eddig világos.
- Az utóbbi megoldást már korábban továbbfejlesztették, mivel egyhangúnak találták a változatlan kvintkíséretet. Az újabb dudákat három kísérő síppal szerelték fel, s ezek kétféle kvinthangzást tudtak váltakozva megszólaltatni. A skót dudák többsége így működik: három kísérő és egy dallamsíp.
- Vannak további variánsok is?
- Csak az én újításom. Ez azonban forradalmi változásokat vezetett be. Illetve vezetett volna...
- Mit találtál ki?
- Kicsinyesség a sípok számát négyre korlátozni. Legyen ezer síp s hozzájuk egy akkora tömlő, amivel tíz embernek kell fűjtatni a levegőt a sípok felé. Így a muzikusnak fűjni sem kell, elég, hogyha gombokat nyomogat, melyek kijelölik a megfelelő sípokot.
- Kissé körülményes a dolog – így a Főka. – És egy ilyen böhömnagy hangszert skót katonai felvonulásokon hurcolászni is bonyodalmas lehet.
- Esetleg nem is kell hurcolászni – szötte tovább a Zenetudó Manó. Úgy képzeltem, hogy egy épületet lehetne vonni köré, mely megóvja az időjárás viszontagságaitól.
- Szép terv. És mit szóltak a Találmányi Hivatalnál?
- Kommentár nélkül visszaküldték.
- A hülyék.
- Az én találmányaimhoz sem volt elég érett a korszellem – vallotta be a Főka.
- Veled is kibabráltak? – érdeklődött mohón a Medve.
- Feltaláltam a Létezőgépet.
- A Létezőgépet?
- Ha megnyomsz rajta egy kis piros gombot, akkor elkezd létezni, és ezt egyfolytában csinálja öt percig. Aztán abbahagyja.
- És utána ha azt a piros gombot megint megnyomod?
- Akkor megint létezik öt percig.
- Miért csak öt percig? Tovább nem megy?
- Az időtartam értelemszerűen kitérítendő tíz percre, tizenöt percre vagy akár hetven évre. Ezek ugyanannak a szerkezetnek a módosulatai. Az ötperces Létezőgép csak a prototípus, amiből a többi már könnyűszerrel megérthető.
- Egy arasznyi csend után a Zenetudó Manó szólalt meg:
- És azelőtt, hogy megnyomtad azt a piros gombot... nem létezik?

- Hát persze hogy nem.
- Akkor hogyan nyomod meg azt a gombot?
- Az már a te dolgod.
- Aha.
- Ugyanakkor beküldtem a Nemlétezőgép műszaki leírását is.
- Az meg miféle?
- Ha megnyomsz rajta egy kis piros gombot, akkor megszűnik létezni, és ezt öt percig egyfolytában csinálja. Utána ismét létrejön.
- Ennek is van tíz- meg tizenöt perces meg hetvenesztendős változata?
- Hát persze hogy van! Ehhez csak egy paramétert kell megváltoztatni.
- Ami a nem létezés kezdetét illeti, a szerkezeted nagyjából úgy működik, mint egy bomba... de mitől jön ismét létre?
- Hát épp ez a találmány lényege.
- És a Hivataltól kaptál választ? – pedzegette az érzékeny témát a Medve.
- Naná, hogy kaptam. Azt írták, hogy nincs benne semmi eredeti.
- Vaskalapos bunkók ezek. Nincs semmi érzékük az újdonságok iránt.
- És jóízűen nekiláttak a reggelinek.

Egy nyelvelmélet körvonalai

A Zenetudó Manó tempósan lépdelt a csüngő gallyú almafa felé. Csak úgy lobogott lángvörös szakála.

- Mitől vagy olyan vidor? – érdeklődött a Medve.
 - Egész délelőtt a dakota–jiddis szótárt tanulmányoztam. Elég rendesen haladok.
 - Előzőleg dakotául tudtál vagy jiddisül?
 - Egyiket sem. És ennél fogva most sem tudok e nyelvek egyikén sem. De már viszonylag tűrhetően tudok dakota mondatokat lefordítani jiddisre anélkül, hogy akár egy kukkot is értenék belőlük.
 - Szórakoztató egy elfoglaltság lehet – fanyalgott a Fóka.
 - Miért, te talán tudsz jobbat?
 - Hát, ha kíváncsi vagy rá, éppenséggel tudok.
 - Ki veled!
 - Mostanában nyelvészettel foglalkozom. Megalkottam egy új nyelvelméletet.
 - Írtál is valamit erről?
 - Véletlenül épp itt van nálam a legutóbbi tanulmányom – kapott elő készségesen a Fóka egy iratcsomagot.
 - Szívesen meghallgatnánk – kockáztatta meg a Zenetudó Manó.
 - Ha nagyon akarjátok, esetleg felolvashatom – kérte magát a Fóka.
 - Nagyon akarjuk! – zúgta egyszerre a Zenetudó Manó és a Medve.
- A Fóka ünnepélyesen felemelkedett, maga elé tartotta a tanulmányt, jelentőségteljesen összeráncolta a homlokát, s megköszörülte a torkát:
- Hm, hm... „EGY NYELVELMÉLET KÖRVPONALAI – Elméletünk egy kézenfekvő alapfeltevéseből indul ki, mely a következőképpen hangzik:

A világon a legérthetőbb nyelv: a magyar.

Indoklás: ez azért van így, mert a magyar olyan nyelv, hogy ha meghallod bármelyik szavát, mindig épp az a dolog jut eszedbe róla, amit az a szó magyarul jelent. Ezzel szemben minden más nyelvnél külön be kell biffázni, hogy azok a korlátoltak melyik szót minek a jelölésére használják. E tapasztalati észrevétellel jól egybecseng második tételünk, melynek »A magyar nyelv fonetikai gazdagságának tétele« nevet adtuk:

A magyar nyelv fonetikai gazdagságának tétele:

A magyar nyelv szavai hangzásukat tekintve sokkal inkább eltérnek egymástól, mint bármelyik másik nyelv szavai.

Kommentár: a magyar nyelv más-más szavai az esetek túlnyomó többségében gyökeresen más hangzásúak is. Kivételek persze akadnak (említhetnénk például a »fallácia« és »felláció« magyar szavakat is), de jobbára hangzók csoportosulásainak egész kavalériáját halljuk, szemben például a kínai nyelvvel, ahol a szavak riasztó módon hasonlítanak egymásra: mintha minden szavuk épp ugyanúgy csengene. Analóg ez azzal a ténnyel, hogy maguk a kínaiak is sokkal inkább hasonlítanak egymásra, mint a magyarok. Ebből is látható, hogy egy nép nyelve és habitusa milyen bensőségesen összefügg.”

Azt hiszem, ennyi egyelőre elég lesz.

– Mi is azt hisszük – helyeselt a Zenetudó Manó.

– Úgy látszik, a nyárutó meghozta számunkra az alkotókedvet! – lelkesedett a Medve.

– „Számunkra”...? – kérdezett vissza a Zenetudó Manó gyanakodva.

– Ugyanis, izé... én is írtam – pironkodott a Medve.

– Felolvasnád?

– Hogyne! – s a Medve is elővett egy papírcsomagot. – Kezdem a címével, jó?

– Úgy szokták – a válasz eléggé megadóan hangzott.

A Medve is megköszöri torkát, majd hozzátájtott:

– „EGY NYELVELMÉLET ALAPVONALAI – A Zenetudó Manó tempósan lépdelt a csüngő gallyú almafa felé. Csak úgy lobogott lángvörös szakállá...”

Somos Béla

PORRONGYA A VILÁGNAK

Ezek a szobrok – többnyire kambodzsi meg vietnami szobrok – a polcon, a rendszerváltás idejéből, tehát '89 körül, előtt, után árulták őket valamelyik (többnyire Árpád hídi) aluljáróban, olyan mozdulatlanok, mint én leszek,